

Praha v hledáčku StB

Fotografická kniha Praha objektivem tajné policie je v řadě ohledů výjimečná. Formou svého zpracování – grafickou úpravou a řazením snímků – vytváří dojem, že se jedná o obrazovou monografii dosud neznámého dokumentaristy. Mnohdy rozostřené fotografie se vyznačují hrubým zrnem a nepřehlédnutelnou vinětací, což společně s ne vždy dokonalou kompozicí vytváří originální rukopis ve stylu Miroslava Tichého. Zde však nejde o rukopis fotografa, ale především fotoeditora této knihy.

Zmíněnou publikaci vydal v letošním roce Ústav pro studium totalitních režimů. Na téměř 300 stranách jsou otištěny snímky, které mezi roky 1969 a 1989 vytvořili komunističtí tajní policisté během sledování osob podezřelých z protistátní činnosti. Obrazovou část předcházejí odborné texty Jana H. Vitvara, Pavla Žáčka a Anny Pavlíkové. V závěru knihy jsou podrobné popisky zveřejněných fotografií včetně jmen sledovaných osob, času a místa pořízení snímku a důvodů, proč byl daný člověk sledován.

Každý dokument má charakter okna do historie. Estébácký archiv představuje téměř dokonale věrný pohled na pražské ulice během normalizace. Tajní policisté totiž nevytvářeli osobní sdělení halené do subjektivní mlhy – pouze popisovali. Vidíme zde oprýskané město bez automobilů, bez reklam, bez hospůdek a bez života. Vidíme ustarané tváře lidí, jejichž pohledy se většinou zářvají do země. Vidíme Prahu takovou, jaká doopravdy byla, protože policejní fotografové bez tvůrčích záměrů a bez vědomí fotografovaných mechanicky reprodukovali svět okolo sebe.

Pokud zapomeneme na zavrženíhodné okolnosti vzniku těchto záběrů, můžeme je považovat za formu umělecké výpovědi. Náboj neobyčejnosti však do fotografií nevložili tajní policisté. Šémem, který dvacet let spícího Golema probudil k životu, byl fotoeditor knihy Vladimír Bosák. Právě on objevil v hromadě popisných záběrů ty, které obsahují vedle prosté informace také nepřehlédnutelný výtvarný účinek, a zařadil je způsobem, který kvality snímků podtrhuje.

Nemohu se ubránit srovnání s dneškem. Přestože máme ve zvyku mluvit o socialistickém Československu jako o policejním státě, pravý boom v rozšíření technologií umožňujících krást lidem jejich soukromí zažíváme právě nyní. Na každé druhé budově nebo sloupu veřejného osvětlení visí kamera, digitální fotoaparát nebo fotomobil vlastní většina dětí i dospělých. Vznikají neuvěřitelná množství nepozorovaně pořízených obrázků a mě by zajímalo, jestli i tyto snímky budou jednou naši potomci považovat za podobně unikátní obrazový materiál, jako se to stalo archivu tajné komunistické policie.

Petr Vilgus

název	Praha objektivem tajné policie
autor	kolektiv autorů
nakladatelství	Ústav pro studium totalitních režimů
rozsah	288 stran, 210 × 220 mm
vydání	2009, první
doporučená cena	390 Kč
kontakt	www.ustrcr.cz

Očima Vladimíra Birguse: Bohatství v archivech >>

Poslední roky jsou u nás bohaté na objevy dosud neznámých a doceněných dosud přehlížených fotografů. Vždyť kdo by si před pár lety dokázal představit, že Pompidouovo centrum v Paříži uspo-

řádá autorskou výstavu Miroslavu Tichému, kterého kromě kyjovských sousedů téměř nikdo neznal? Kdo věděl, že lékař, spisovatel a publicista Ludvík Souček, autor knih Jak se světlo naučilo kreslit a Cesty k moderní fotografii, sám výborně fotografoval? Kdo měl možnost vidět ve větším rozsahu díla Jiřího Tomana? Kolik odborníků znalo surrealistické fotografie Vítězslava Nezvala nebo dokumentární a reportážní snímky z 30. let od Marie Stachové nebo Hanse Er-

nesta Oplatky? Pozoruhodné fotografie hraběte Karla Chotka zůstávaly dlouhá desetiletí bez povšimnutí ležet na půdě školy ve Velkém Březně a v kufrech na zámku Ličkov, z tvorby Karla Kruise byl publikován jenom zlomek, prakticky nikdo neznal snímky Romů od Viktora Richtera ze 40. let, záběry magických chvil života, jaké v 60.–80. letech vytvářel Miloslav Kubeš, nebo sugestivní dokument o základcích na vojenské službě za Husáka od Josefa Mouchy.

Jen velmi málo se toho vědělo i o rozsahu a kvalitě děl krnovského fotoamatéra Gustava Aulehly (nar. 1931). Přitom ve svém archivu má desítky tisíc negativů, které systematicky rozšiřoval – ale až na malé výjimky nevětšoval – zejména v období 1957–1990. Aulehla si nemusel fotografováním vydělávat a neohlížel se na to, zda jeho fotografie budou někde vystaveny či otištěny. Cílevědomě vytvářel syrově autentický

a současně emotivně silný obraz doby, fotografickou kroniku Krnova, v němž žil, i celého Československa, vlastní vizuální deník, zobecňující obraz lidského údělu. Skvěle odhaloval povrchní pompéznost komunistických slavností, kontrast mezi jásavými hesly a smutnou skutečností či ztrátu individuality lidí v davu. Zobrazoval však i úniky do soukromí, v němž stále zůstávalo místo pro lásku, přátelství, koničky, sex i alkohol. Už od začátku 60. let vytvářel také subjektivněji orientované dokumenty s důrazem na obrazové symboly, jaké tehdy byly v naší fotografii výjimečné.

Měl jsem štěstí, že jsem s Gustavem Aulehlou mohl v minulých letech procházet jeho negativy a objevovat další a další skvělé snímky. Mnohé z nich jsou až do 8. srpna vystaveny ve Flemmichově vile v Krnově a publikovány v monografii z nakladatelství KANT.